

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ & ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: Ο ελληνισμός από τα μέσα του 18ου αιώνα έως τις αρχές του 19ου αιώνα

Οικονομικοί και κοινωνικοί μετασχηματισμοί:

A) Οικονομικοί:

- Τούρκοι: Σταδιοδρομούν στον κρατικό τομέα.
- Έλληνες, Εβραίοι, Αρμένιοι: Σταδιοδρομούν στο εμπόριο και τη ναυτιλία

Λόγοι ανάπτυξης του ελληνικού εμπορίου:

1. Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774): Επιτρέπεται η ελεύθερη ναυσιπλοΐα με ρωσική σημαία στα Στενά του Βοσπόρου.
2. Έλλειψη αγγλικών και γαλλικών πλοίων στη Μεσόγειο στα χρόνια των Ναπολεόντειων πολέμων.
3. Εμπορικά κέντρα: Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Σμύρνη, Χίος: πρωταγωνιστούν Έλληνες.
4. Ενίσχυση ελληνικών παροικιών (π.χ. Βενετία, Βιέννη, Τεργέστη).

B. Κοινωνικοί:

Κοινωνικές Τάξεις

- **Ορθόδοξη εκκλησία:** Εναντιωνόταν στις ιδέες του διαφωτισμού καθώς και στην επανάσταση, επειδή φοβόταν για τον ελληνισμό και για τον εαυτό της (παρ' όλα αυτά υπάρχουν και εξαιρέσεις: Μεθόδιος Ανθρακίτης, Ευγένιος Βούλγαρης)
- **Φαναριώτες:** Ευκατάστατοι, γλωσσομαθείς, σπούδαζαν στην Ευρώπη. Κατείχαν σημαντικές θέσεις στη διοίκηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ήταν διορισμένοι ηγεμόνες στις παραδουνάβιες ηγεμονίες
- **Προεστοί:** Διοικούσαν τον υποδουλωμένο ελληνισμό της Ελλάδος, μάζευαν φόρους και τούς απέδιδαν στους Τούρκους αξιωματούχους. Πολλοί είχαν κάνει περιουσία.

- **Έμποροι - καραβοκύρηδες:** Πολύ καλή οικονομική κατάσταση· οπαδοί των ιδεών του διαφωτισμού· ιδρύουν σχολεία στις πατρίδες τους, τυπώνουν εφημερίδες, βιβλία, περιοδικά, χορηγούν υποτροφίες.
- **Κλέφτες:** Αγρότες που αναγκάζονται ή επιλέγουν να καταφύγουν στα βουνά· για να ζήσουν κάνουν επιδρομές.
- **Αρματολοί:** Ανήκαν σε ένοπλα σώματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για την τήρηση της τάξης.
- **Αγρότες:** Ήταν η πλειοψηφία του πληθυσμού (80%)· καλλιεργούσαν κτήματα (ιδιωτικά ή κρατικά)
- **Απασχολούμενοι στο εμπόριο - ναύτες:** Αυξάνονταν όσο αυξανόταν και το εμπόριο.

Κινήματα εναντίον της οθωμανικής κυριαρχίας :

- ✓ Αρχές 18ου αιώνα: Αναζήτηση βοήθειας από την ομόδοξη Ρωσία.
- ✓ 1770: Αποτυχημένη επανάσταση στην Πελοπόννησο (Ορλοφικά).

Αιτίες:

1. Μειωμένη κινητοποίηση Ελλήνων. 2. Μικρός αριθμός ρωσικών πλοίων.

✓ 1770: 2η αποτυχημένη επανάσταση του Λάμπρου Κατσώνη στο Αιγαίο (Άνδρος) [?]

✓ 1803: Επανάσταση κατοίκων Σουλίου (Ήπειρος) κατά του Αλή πασά εκδίωξη Ελλήνων από την Ήπειρο.

Νεοελληνικός Διαφωτισμός:

Κίνημα που επιδίωκε τη διάδοση διαφωτιστικών ιδεών μεταξύ των Ελλήνων· αποσκοπούσε στην ιδεολογική προετοιμασία του αγώνα για την ελευθερία.

Φορείς διάδοσης: Έμποροι και γενικότερα Έλληνες που ταξίδευαν στην Ευρώπη.

Στόχος: Η καλλιέργεια της ιδέας ότι η λογική μπορεί όχι μόνο να εξηγήσει τον κόσμο αλλά και να τον αλλάξει: η εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με τον αγώνα για ελευθερία.

Τόπος διάδοσης: Κοσμοπολίτικα κέντρα (Σμύρνη, Χίος, Ιωάννινα κ.ά.).

Απόψεις: Οι Έλληνες υποστηρικτές του Διαφωτισμού:

1. Θαύμαζαν τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.
2. Τον συνέδεαν με την ελευθερία.
3. Πίστευαν ότι η εκπαίδευση πρέπει να επικεντρώνεται στις θετικές επιστήμες, ότι ως μέσο διάδοσης πρέπει να χρησιμοποιηθεί η λαϊκή γλώσσα και ότι η εκπαίδευση πρέπει να υπηρετεί την προοπτική του αγώνα για ελευθερία.

Αντίθετες (συντηρητικές) απόψεις: Κυρίως από κληρικούς.

1. Απόρριψη διαφωτιστικών ιδεών.
2. Επικέντρωση της εκπαίδευσης σε εκκλησιαστικά μόνο κείμενα και στη θρησκευτική παράδοση.
3. Χρήση της αρχαϊζουσας γλώσσας.

Κύριοι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού:

- **Ρήγας Φεραίος ή Βελεστινλής (1757-1798):** «Νέα Πολιτική Διοίκηση»: Έργο επηρεασμένο από τις ιδέες των Γάλλων Ιακωβίνων· προέβλεπε τη δημιουργία μιας «Ελληνικής Δημοκρατίας» στην περιοχή των Βαλκανίων με ισονομία και ισοπολιτεία για όλους τους κατοίκους της. Προδόθηκαν τα σχέδιά του και θανατώθηκε.
- **Ανώνυμος Έλλην:** Ένας Ανώνυμος επηρεασμένος από τον Ρήγα· στο έργο του «Ελληνική Νομαρχία» είναι έντονα επηρεασμένος από τις απόψεις του εθνομάρτυρα.
- **Αδαμάντιος Κοραής (1748-1833):** Θεωρούσε ότι οι Έλληνες, για να κερδίσουν την ελευθερία τους, έπρεπε πρώτα να μορφωθούν. Προσπαθεί να βρει μια μέση λύση ανάμεσα στη λαϊκή και την αρχαϊζουσα ελληνική γλώσσα (καθαρεύουσα).
- Άλλοι διαφωτιστές: Ιώσηπος Μοισιόδακας, Δημήτρης Καταρτζής, Κωνσταντίνος Κούμας, Θεόφιλος Καΐρης.